

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

2. april 2020*

»Præjudiciel forelæggelse – intellektuel ejendomsret – ophavsret og beslægtede rettigheder – direktiv 2001/29/EF – artikel 3, stk. 1 – direktiv 2006/115/EF – artikel 8, stk. 2 – begrebet »overføring til almenheden«/»kommunikation til offentligheden« – biludlejningsvirksomhed, hvis biler alle har en radio som standardudstyr«

I sag C-753/18,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Högsta domstolen (øverste domstol, Sverige) ved afgørelse af 15. november 2018, indgået til Domstolen den 30. november 2018, i sagen

Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. (Stim),

Svenska artisters och musikers intresseorganisation ek. för. (SAMI)

mod

Fleetmanager Sweden AB,

Nordisk Biluthyrning AB,

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, E. Regan, og dommerne I. Jarukaitis, E. Juhász, M. Ilešič (refererende dommer) og C. Lycourgos,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitssekretær: fuldmægtig C. Strömholm,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 6. november 2019,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. (Stim) og Svenska artisters och musikers intresseorganisation ek. för. (SAMI) ved advokater P. Sande og D. Eklöf,
- Fleetmanager Sweden AB ved advokater S. Hallbäck, S. Wendén, J. Åberg og U. Dahlberg,

* Processprog: svensk.

- Nordisk Biluthyrning AB ved advokater J. Åberg, C. Nothnagel og M. Bruder,
- Europa-Kommissionen ved K. Simonsson, J. Samnadda, E. Ljung Rasmussen og G. Tolstoy, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. januar 2020,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (EFT 2001, L 167, s. 10) og af artikel 8, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12. december 2006 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (EUT 2006, L 376, s. 28).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med to sager mellem henholdsvis Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. (Stim) (svensk forening for forvaltning af komponisters og deres forlags rettigheder til musikalske værker, herefter »Stim«) på den ene side og Fleetmanager Sweden AB (herefter »Fleetmanager«) på den anden side og Svenska artisters och musikers intresseorganisation ek. för. (SAMI) (svensk ophavsretsorganisation, som forvalter de beslægtede rettigheder, som tilkommer udøvende kunstnere, herefter »SAMI«) på denne ene side og Nordisk Biluthyrning AB (herefter »NB«) på den anden side vedrørende den ophavsretlige kvalificering af udlejning af biler, der er udstyret med radioapparater.

Retsforskrifter

International ret

- 3 Verdensorganisationen for Intellektuel Ejendomsret (WIPO) vedtog den 20. december 1996 i Genève WIPO-traktaten om ophavsret (herefter »WCT-traktaten«), som er blevet godkendt på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved Rådets afgørelse 2000/278/EF af 16. marts 2000 (EFT 2000, L 89, s. 6), og som trådte i kraft for så vidt angår Den Europæiske Union den 14. marts 2010 (EUT 2010, L 32, s. 1).
- 4 WCT-traktatens artikel 8 med overskriften »Retten til overføring til almenheden« bestemmer:
»Ophavsmænd til litterære og kunstneriske værker har eneret til at tillade overføring af disse til almenheden på en hvilken som helst måde, det være sig ved trådoverføring eller trådløst, herunder også at værkerne gøres tilgængelige for almenheden på en sådan måde, at den enkelte kan få adgang til værkerne fra et sted og på et tidspunkt, som vedkommende selv kan vælge; dette indskrænker ikke anvendelsen af Bernerkonventionens artikel 11, stk. 1, nr. ii), artikel 11 bis, stk. 1, nr. i) og ii), artikel 11 ter, stk. 1, nr. ii), artikel 14, stk. 1, nr. ii), og artikel 14 bis, stk. 1.«
- 5 På den diplomatiske konference den 20. december 1996 blev der vedtaget fælleserklæringer om WCT-traktaten.

6 Fælleserklæringen vedrørende den nævnte traktats artikel 8 har følgende ordlyd:

»Den blotte tilvejebringelse af fysiske faciliteter, der muliggør eller anvendes til en overføring, udgør ikke i sig selv en overføring som omhandlet i denne traktat eller Bernerkonventionen. [...]«

EU-retten

Direktiv 2001/29

7 27. betragtning til direktiv 2001/29 har følgende ordlyd:

»Den blotte tilrådighedsstillelse af fysiske faciliteter, der muliggør eller bevirker overføring, udgør dog ikke i sig selv overføring i henhold til dette direktiv.«

8 Følgende fremgår af dette direktivs artikel 3 med overskriften »Retten til overføring af værker til almenheden og retten til tilrådighedsstillelse for almenheden af andre frembringelser«:

»1. Medlemsstaterne tillægger ophavsmænd eneret til at tillade eller forbyde trådbunden eller trådløs overføring til almenheden af deres værker, herunder tilrådighedsstillelse af deres værker på en sådan måde, at almenheden får adgang til dem på et individuelt valgt sted og tidspunkt.

[...]

3. Rettighederne efter stk. 1 og 2 udtømmes ikke af en overføring til almenheden eller tilrådighedsstillelse for almenheden i henhold til denne artikel.«

Direktiv 2006/115

9 Artikel 8 i direktiv 2006/115 med overskriften »Radio- og fjernsynsudsendelse og kommunikation til offentligheden« fastsætter følgende i stk. 2:

»Medlemsstaterne tillægger udøvende kunstnere og fonogramfremstillere ret til vederlag, som deles mellem dem, således at brugeren betaler et rimeligt, samlet vederlag, hvis et fonogram, der er udgivet i kommercielt øjemed, eller en reproduktion af et sådant fonogram, anvendes til udsendelse ved hjælp af radiobølger eller til kommunikation til offentligheden. Medlemsstaterne kan, hvis der ikke er enighed mellem de udøvende kunstnere og fonogramfremstillerne, fastlægge betingelserne for et sådant vederlags fordeling mellem dem.«

Svensk ret

10 Upphovsrättslagen (1960:279) (lov (1960:279) om ophavsret, herefter »ophavsretsloven«) gennemførte direktiv 2001/29 i svensk ret. Ophavsretslovens § 2 regulerer ophavsmandens eneret til at fremstille eksemplarer af sit værk og gøre det tilgængeligt for almenheden, når værket »overføres« til almenheden (stk. 3, nr. 1), eller når værket fremføres offentligt (stk. 3, nr. 2).

11 Ophavsretslovens §§ 45 og 46 regulerer de beslægtede rettigheder for udøvende kunstnere og fremstillere af lyd- og billedoptagelser.

- 12 I henhold til denne lovs § 47, som gennemfører artikel 8, stk. 2, i direktiv 2006/115, må lydoptagelser anvendes ved offentlig fremførelse eller overføring til almenheden, undtagen i tilfælde, hvor overføringen sker på en sådan måde, at enkeltpersoner får adgang til lydoptagelserne på et individuelt valgt sted og tidspunkt. Ved en sådan anvendelse har fremstilleren og de udøvende kunstnere, hvis fremførelse findes på optagelsen, ret til et rimeligt vederlag.

Twisterne i hovedsagerne og de præjudicielle spørgsmål

- 13 Fleetmanager og NB er biludlejningsselskaber med hjemsted i Sverige. De tilbyder – direkte eller gennem formidlere – udlejningsbiler, der er udstyret med radioapparater til leje i perioder, der ikke overstiger 29 dage, hvilket i henhold til national lovgivning betragtes som en korttidsudlejning.
- 14 I sagen mellem Stim og Fleetmanager, som blev indbragt for tingsrätt (byret, Sverige), nedlagde Stim påstand om, at Fleetmanager blev pålagt at betale Stim et beløb på 369 450 svenske kroner (SEK) (ca. 34 500 EUR) med tillæg af renter for krænkelse af ophavsretten. Stim gjorde gældende, at Fleetmanager ved at stille biler udstyret med radioapparater til rådighed for tredjeparter, dvs. biludlejningsselskaber, til korttidsudlejning til privatkunder, havde medvirket til den ophavsretlige krænkelse, som disse selskaber begik ved at stille musikværker til rådighed for almenheden uden at være i besiddelse af en tilladelse hertil.
- 15 Førsteinstansretten fandt, at udlejning af biler udstyret med radioapparater indebar en »overføring til almenheden« af musikværker som omhandlet i ophavsretsloven, og at der var grundlag for betaling af godtgørelse til ophavsmændene til disse værker. Den fastslog imidlertid også, at Fleetmanager ikke havde medvirket til disse krænkelse af ophavsretten, hvorfor Stim ikke fik medhold i sagen. Denne dom blev stadfæstet i appelinstanten. Stim iværksatte derfor kassationsappel af denne afgørelse ved Högsta domstolen (øverste domstol, Sverige).
- 16 I sagen mellem SAMI og NB anlagde NB sag ved Patent- och marknadsdomstolen (ret i patent- og handelsretlige sager, Sverige) med påstand om, at det blev fastslået, at selskabet ikke havde pligt til at betale vederlag til SAMI for brug af lydoptagelser i perioden fra den 1. januar 2015 til den 31. december 2016 på grundlag af, at selskabets biler ved udlejning til privatpersoner og næringsdrivende var udstyret med radio og CD-afspiller.
- 17 Denne retsinstans fandt, at ophavsretsloven skulle fortolkes i overensstemmelse med direktiv 2001/29, og at anvendelsen af et fonogram som omhandlet i artikel 8, stk. 2, i direktiv 2006/115 ifølge Domstolens praksis svarede til en »overføring til almenheden« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29. Den konstaterede ligeledes, at NB ved at stille radioapparater til rådighed i udlejningsbilerne gjorde det muligt for udlejerne af de nævnte biler at lytte til lydoptagelser, og at der derfor var tale om en sådan »overføring«. Denne retsinstans fandt desuden, at de andre kriterier for »overføring til almenheden« ligeledes var opfyldt. Følgelig konkluderede denne retsinstans, at NB skulle betale godtgørelse til SAMI, og den gav ikke NB medhold i søgsmålet. Denne afgørelse blev ændret efter appel af Svea hovrätt, Patent- och marknadsöverdomstolen (appeldomstol for Svealand med sæde i Stockholm, appeldomstol i patent- og handelsretlige sager, Sverige). SAMI iværksatte kassationsappel af sidstnævnte retsinstans afgørelse til Högsta domstolen (øverste domstol).
- 18 Under disse omstændigheder har Högsta domstolen (øverste domstol) besluttet at udsætte sagerne og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Indebærer udlejning af biler, som er standardudstyrede med radiomodtagere, at den, som udlejer bilerne, er en bruger, som foretager en overføring til almenheden eller en kommunikation til offentligheden som omhandlet i henholdsvis artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29 og artikel 8, stk. 2, i direktiv 2006/115?

2) Hvilken betydning, om nogen, har omfanget af biludlejningsvirksomheden og udlejningstiden?»

Anmodningen om genåbning af den mundtlige forhandling

- 19 Efter generaladvokatens fremsættelse af forslag til afgørelse har Stim og SAMI ved dokument indgivet til Domstolens Justitskontor den 6. februar 2020 anmodet om, at retsforhandlingernes mundtlige del genåbnes.
- 20 Til støtte for deres anmodning har de gjort gældende, således som det fremgår af punkt 39, 52 og 53 i generaladvokatens forslag til afgørelse, at visse dele, som i det væsentlige vedrører sondringen mellem den private sfære og den offentlige sfære med henblik på at afgøre, om der foreligger en »overføring til almenheden«/»kommunikation til offentligheden«, kan være blevet misforstået. Af denne grund kunne Domstolen ikke være tilstrækkeligt oplyst i denne henseende.
- 21 Det bemærkes, at i henhold til artikel 252, stk. 2, TEUF skal generaladvokaten fuldstændig upartisk og uafhængigt offentligt fremsætte begrundede forslag til afgørelse af de sager, der i overensstemmelse med statuten for Den Europæiske Unions Domstol kræver dennes deltagelse. Domstolen er hverken bundet af dette forslag til afgørelse eller af den begrundelse, som generaladvokaten er fremkommet med (dom af 30.1.2020, Köln-Aktiefonds Deka, C-156/17, EU:C:2020:51, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).
- 22 Det fremgår i øvrigt af fast retspraksis, at Domstolen, efter at have hørt generaladvokaten eller på parternes anmodning, i overensstemmelse med procesreglementets artikel 83 ex officio kan træffe bestemmelse om genåbning af den mundtlige forhandling, såfremt den finder, at sagen er utilstrækkeligt oplyst, eller at den skal afgøres på grundlag af et argument, som ikke har været drøftet af parterne. Statuten for Den Europæiske Unions Domstol og procesreglementet fastsætter derimod ikke bestemmelser om parternes mulighed for at fremsætte bemærkninger til generaladvokatens forslag til afgørelse (dom af 30.1.2020, Köln-Aktiefonds Deka, C-156/17, EU:C:2020:51, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).
- 23 I den foreliggende sag har den af Stim og SAMI indgivne anmodning om genåbning af den mundtlige forhandling til formål at give dem mulighed for at tage til genmæle i forhold til de konstateringer, som generaladvokaten har foretaget i forslaget til afgørelse.
- 24 Desuden finder Domstolen, efter at have hørt generaladvokaten, at den er i besiddelse af alle de oplysninger, der er nødvendige for at besvare de spørgsmål, som den forelæggende ret har rejst, og at alle de argumenter, der er relevante for at afgøre sagen, har været drøftet af parterne.
- 25 Det er følgelig uforholdsmæssigt at anordne genåbning af retsforhandlingernes mundtlige del.

De præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

- 26 Med det første spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29 og artikel 8, stk. 2, i direktiv 2006/115 skal fortolkes således, at udlejning af biler, der er udstyret med radioapparater, udgør en overføring til almenheden/kommunikation til offentligheden som omhandlet i disse bestemmelser.
- 27 Dette spørgsmål er blevet rejst i forbindelse med sager vedrørende dels, om biludlejningsselskaber, hvis biler er udstyret med radioapparater, foretager en ulovlig overføring af musikværker til almenheden som omhandlet i artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29, dels, om en organisation til kollektiv forvaltning

af beslægtede rettigheder, som tilkommer udøvende kunstnere, har mulighed for at kræve et rimeligt vederlag fra disse selskaber, når udlejningen af disse biler fører til en kommunikation til offentligheden som omhandlet i artikel 8, stk. 2, i direktiv 2006/115.

- 28 Det skal bemærkes, at idet EU-lovgiver ikke har givet udtryk for en anden hensigt, skal begrebet »overføring til almenheden«/»kommunikation til offentligheden«, der er anvendt i de to ovenfor nævnte bestemmelser, i henhold til Domstolens praksis fortolkes således, at det har samme betydning (jf. i denne retning dom af 15.3.2012, Phonographic Performance (Ireland), C-162/10, EU:C:2012:141, præmis 49 og 50, og af 16.2.2017, Verwertungsgesellschaft Rundfunk, C-641/15, EU:C:2017:131, præmis 19 og den deri nævnte retspraksis).
- 29 Det nævnte begreb skal desuden fortolkes i lyset af tilsvarende begreber i international ret og på en sådan måde, at det forbliver foreneligt med disse, og ligeledes under hensyntagen til den sammenhæng, som disse begreber indgår i, samt til det formål, som forfølges med de relevante bestemmelser i konventionerne på området for intellektuel ejendomsret (jf. i denne retning dom af 4.10.2011, Football Association Premier League m.fl., C-403/08 og C-429/08, EU:C:2011:631, præmis 189, og af 15.3.2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, præmis 51-56).
- 30 Ifølge Domstolens faste praksis omfatter begrebet »overføring til almenheden« to kumulative kriterier, nemlig »en overføring« af et værk og overførslen heraf til en »almenhed« (dom af 16.3.2017, AKM, C-138/16, EU:C:2017:218, præmis 22, af 7.8.2018, Renckhoff, C-161/17, EU:C:2018:634, præmis 19 og den deri nævnte retspraksis, samt af 19.12.2019, Nederlands Uitgeversverbond og Groep Algemene Uitgevers, C-263/18, EU:C:2019:1111, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).
- 31 For at afgøre, om udlejning af biler, der er udstyret med radioapparater udgør en overføring/kommunikation som omhandlet i direktiv 2001/29 og 2006/115, skal der foretages en individuel vurdering med hensyn til flere supplerende kriterier, som ikke er selvstændige, men indbyrdes forbundne i forhold til hinanden. Disse kriterier skal desuden anvendes såvel individuelt som i forhold til deres samspil med hinanden, eftersom de i forskellige konkrete situationer kan være til stede i stærkt varierende omfang (jf. i denne retning dom af 14.6.2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, præmis 25 og den deri nævnte retspraksis).
- 32 Blandt disse kriterier har Domstolen gentagne gange fremhævet brugerens afgørende rolle og det forhold, at dennes handling er bevidst. Denne bruger foretager nemlig en »overføring«, når han med fuldt kendskab til konsekvenserne af sine handlinger medvirker til at give sine kunder adgang til et beskyttet værk, og navnlig når den pågældendes kunder ikke ville kunne få adgang til værket eller ville have haft vanskeligt ved at få adgang til værket, hvis han ikke havde foretaget denne handling (jf. bl.a. dom af 15.3.2012, SCF, C-135/10, EU:C:2012:140, præmis 82 og den deri nævnte retspraksis, af 15.3.2012, Phonographic Performance (Ireland), C-162/10, EU:C:2012:141, præmis 31, og af 14.6.2017, Stichting Brein, C-610/15, EU:C:2017:456, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).
- 33 Det fremgår imidlertid af 27. betragtning til direktiv 2001/29, der i det væsentlige gengiver den fælles erklæring angående WCT-traktatens artikel 8, at »den blotte tilrådighedsstillelse af fysiske faciliteter, der muliggør eller bevirker overføring, dog ikke i sig selv udgør overføring i henhold til dette direktiv«.
- 34 Det samme gælder tilrådighedsstillelse af et radioapparat, der er integreret i en udlejningsbil, som uden nogen yderligere indgriben fra udlejningsselskabet er i stand til at opfange den jordbaserede radiospredning, der er tilgængelig i det område, de befinder sig i, således som generaladvokaten i det væsentlige har anført i punkt 32 i forslaget til afgørelse.

- 35 En tilrådgødsstillelse såsom den, der er omhandlet i den foregående præmis, adskiller sig fra overføring, hvorved tjenesteydelsesleverandører bevidst sender beskyttede værker til deres kunder ved frivilligt at sprede et signal til TV- eller radiomodtagere, som de har installeret i deres etablering (dom af 31.5.2016, Reha Training, C-117/15, EU:C:2016:379, præmis 47 og 54 samt den deri nævnte retspraksis).
- 36 Det skal følgelig konstateres, at biludlejningsselskaberne ved at stille biler, der er udstyret med radioapparater, til rådighed for almenheden, ikke foretager en »overføring« til almenheden af beskyttede værker.
- 37 Denne fortolkning kan ikke drages i tvivl af argumentet om, at biludlejningsselskaberne stiller rum til rådighed for deres kunder, som Stim og SAMI betegner som »offentlige«, dvs. kabinen i udlejningsbilerne, hvori det er muligt at anvende de beskyttede frembringelser ved hjælp af de radioapparater, som disse biler er udstyret med. Tilrådgødsstillelsen af et sådant rum udgør – lige som tilrådgødsstillelsen af selve radioapparaterne – således ikke en overføring. Det fremgår desuden af Domstolens praksis, at kriteriet om den private eller offentlige karakter af stedet, hvor overføringen finder sted, er uden betydning (jf. i denne retning dom af 7.12.2006, SGAE, C-306/05, EU:C:2006:764, præmis 50).
- 38 Under disse omstændigheder er det uforment at undersøge, om en sådan tilrådgødsstillelse skal anses for at være en overføring til en »almenehed«.
- 39 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 3, stk. 1, i direktiv 2001/29 og artikel 8, stk. 2, i direktiv 2006/115 skal fortolkes således, at udlejning af biler, der er udstyret med radioapparater, ikke udgør en overføring til almenheden/kommunikation til offentligheden som omhandlet i disse bestemmelser.

Det andet spørgsmål

- 40 Henset til besvarelsen af det første spørgsmål er det uforment at besvare det andet spørgsmål.

Sagsomkostninger

- 41 Da sagens behandling i forhold til hovedsagernes parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parter udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Femte Afdeling) for ret:

Artikel 3, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet og artikel 8, stk. 2, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/115/EF af 12. december 2006 om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret skal fortolkes således, at udlejning af biler, der er udstyret med radioapparater, ikke udgør en overføring til almenheden/kommunikation til offentligheden som omhandlet i disse bestemmelser.

Underskrifter